

MEHNNAT FAOLIYATINING BOLA RUHIYATIGA TA'SIRI

Texnologiya menejment kommunikatsiya

Instituti MTS 23-102- gurux talabasi

Ilhomova Shaxnoza G'ofur qizi

ANNOTATSIYA : Ushbu ilmiy maqolada mehnat faoliyatining bola ruhiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri keng qamrovda tahlil qilinadi. Mehnatning psixologik, pedagogik, ijtimoiy jihatlari, shuningdek, mehnat tarbiyasining oilada, maktabgacha ta'lim muassasalarida, maktabda va jamiyatda tashkil etilishi yoritilgan. Bola mehnat faoliyatining shaxsiy sifatlar, intellektual rivoj, emotsional barqarorlik, ijtimoiy moslashuv va axloqiy qadriyatlar shakllanishiga ta'siri ilmiy manbalar asosida o'rganilgan. Mehnatning yosh davrlari bo'yicha ruhiy ahamiyati, motivatsiya shakllanishi, ijodkorlik, axloq va emotsional intellektga ko'rsatadigan ta'siri kengaytirilgan holda bayon qilingan.

Kalit so'zlar: mehnat faoliyati, mehnat tarbiyasi, psixologiya, bola ruhiyati, intellektual rivojlanish, ijtimoiylashuv, motivatsiya, emotsional intellekt, axloqiy tarbiya.

Inson faoliyatining eng qadimiy turlaridan biri bo'lgan mehnat shaxsning shakllanishida asosiy o'rin tutadi. Bola rivojlanish jarayonida mehnat faoliyati — uning shaxsiy kamolotida, ruhiy barqarorligida, mustaqil fikrlash va ijtimoiy munosabatlarni o'zlashtirishida hal qiluvchi omildir. Psixologlar (L.S. Vygotskiy, A.N. Leontev, J. Piaje, E. Erikson) fikriga ko'ra, bola har qanday faoliyat davomida rivojlanadi, biroq mehnat faoliyatining o'rni bu jarayonda ayniqsa muhimdir. Bolalarning mehnat jarayonida o'z kuchini sinab ko'rishi, maqsadga erishishi, iroda va sabrni namoyon qilishi, boshqalarga yordam berishi, jamoaviy vazifalarni bajarishi – bularning barchasi ularning ruhiy olamida chuqur iz qoldiradi.

MEHNNAT FAOLIYATINING PSIXOLOGIK MOHIYATI

Mehnat — maqsadga yo'naltirilgan, ongli harakatlar majmuasi bo'lib, u shaxsning irodasi, intellekti, emotsiyalari va motivatsiyasini talab qiladi. Bolaning mehnat faoliyati

kattalarnikidan farqli bo'lsa-da, tarbiyaviy jarayonda to'g'ri yo'lga qo'yilganda uning ruhiy rivoji uchun juda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Mehnatning bola ruhiyatiga ta'sir qiluvchi asosiy psixologik mexanizmlari:

motivatsiya shakllanishi;

irodaviy sifatlarning rivoji;

emotsional barqarorlik;

mustaqillik;

o'zini nazorat qilish;

maqsad qo'yish va unga erishishga harakat qilish.

MEHNATNING BOLA SHAXSIY RIVOJIGA TA'SIRI

Irodaviy sifatlarning shakllanishi:

Mehnat jarayonida bola boshlagan ishini tugatishni;

qiyinchiliklarni yengib o'tishni;

sabr qilishni;

o'z ustida ishlashni o'rganadi.

Bu sifatlar bola ruhiy barqarorligining asosini tashkil qiladi.

Mas'uliyat va mustaqillikning kuchayishi yoshga mos oddiy vazifalar (o'yinchoq yig'ish, idish yuvishga yordam, kiyimlarini tartibga solish) bolada mas'uliyat hissini kuchaytiradi.

Ijtimoiylashuv jarayoni:

Mehnat bola uchun ijtimoiy munosabatlar maktabidir. U jamoa bo'lib ishlash, boshqalarga yordam berish, umumiy maqsadga hissa qo'shish, o'zini jamoaning muhim a'zosi sifatida his qilishni o'rganadi.

MEHNATNING RUHIY JARAYONLARGA TA'SIRI

Emotsional rivojlanish

Bola mehnatda muvaffaqiyatni his qiladi;

xatolardan xulosa chiqaradi;

o'zini boshqarishni o'rganadi;

o'z kuchiga ishonishni rivojlantiradi.

Bu uning emotsional intellekti va barqarorligiga asos bo'ladi.

Intellektual rivojlanish

Mehnat bolaning: tafakkuri, diqqati, xotira, mantiqiy fikrlash, kuzatuvchanlik kabi intellektual jarayonlarini faollashtiradi.

Motorik rivojlanish

Mayda va yirik motorikaning shakllanishi mehnat faoliyatisiz to'liq bo'lmaydi.

OILADA MEHNAT TARBIYASINING PSIXOLOGIK ASOSLARI

Oilada bola mehnatga birinchi qadam qo'yadi. Ota-ona namuna bo'lishi, yoshga mos mehnat vazifalarini berishi, qiziqarli tarzda o'rgatishi, majburlamasligi

kerak. Oila ichidagi mehnat bolada mehr-oqibat, birdamlik va mas'uliyatni rivojlantiradi.

MAKTABGACHA TA'LIMDA MEHNAT FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Bog'cha yoshida mehnat — rivojlanishning tabiiy shaklidir. Bu davrda bolalar quyidagi mehnat turlarini bajaradilar:

o'z-o'ziga xizmat mehnati;

tabiat burchagidagi mehnat;

jamoaviy mehnat;

ijodiy-mehnat faoliyati.

Montessori metodida aynan mehnat bolada mustaqillik va tartibni shakllantiruvchi asosiy vositadir.

MAKTAB YOSHIDA MEHNATNING RUHIY TA'SIRI

Maktab yoshida mehnat murakkab ko'nikmalarni shakllantiradi:

kasbga yo'naltirish;

texnik tafakkur rivoji;

intellektual mehnat ko'nikmalari;

jamoada oldida mas'uliyat. Bu bosqich bolani katta hayotga tayyorlaydi.

MEHNATNING SALBIY TA'SIRLARI VA OLDINI OLISH

Noto'g'ri tashkil etilgan mehnat quyidagilarga olib kelishi mumkin:

stress;

qo'rquv;

agressiya;

o'ziga ishonchsizlik;

jismoniy va ruhiy charchoq.

Shu sabab mehnat yumshoq, bosqichma-bosqich, rag'batlantirish bilan o'rgatiladi.

ZAMONAVIY MEHNAT TARBIYASI YONDASHUVLARI

Montessori metodikasi;

Vygotskiyning rivojlanish zonasi;

STEAM ta'limi;

loyihaviy mehnat;

ekologik mehnat (tabiatni asrash).

TARIXIY-PSIXOLOGIK ASOSLAR: Forobiy, Ibn Sino, Navoiy, Komenskiy kabi mutafakkirlar mehnatning tarbiyaviy va ruhiy ahamiyatini juda yuqori baholagan. Xalq pedagogikasida ham mehnat — shaxs kamolotining asosi sifatida talqin etiladi.

YOSH DAVRLARI BO‘YICHA MEHNATNING TA’SIRI

Go‘daklikda: Taqlid, oddiy harakatlar, mustaqillikning boshlanishi.

Maktabgacha yoshda: Diqqat, tafakkur, axloqiy sifatlar, muloqot shakllanadi.

Maktab yoshida: Tez o‘rganish, jamoaviy mehnat, rejalashtirish.

O‘smirlikda: Kasbiy qiziqishlar, mas’uliyat, mustaqil qaror qabul qilish.

MEHNAT MOTIVATSIYASI

tashqi motivatsiya – rag‘bat, maqtov;

ichki motivatsiya – mehnatdan zavq olish;

ijtimoiy motivatsiya – jamoaga foyda keltirish.

Motivatsiya bolaning mehnatga haqiqiy qadriyat sifatida qarashiga yordam beradi.

EMOTSIONAL INTELLEKT VA MEHNAT

Mehnat bola emotsiyalarini boshqarishni o‘rgatadi: sabr, o‘zini tutish, muvaffaqiyatsizlikka bardoshlik, hamkorlik, nizolarni hal qilish.

INTELEKTUAL RIVOJLANISH

Mehnat: mantiqiy fikrlash; tahlil qilish; umumlashtirish; qaror qabul qilish; ijodkorlik kabi qoliyatlarini rivojlantiradi.

AXLOQIY TARBIYA VA MEHNAT

Mehnat bola axloqiy fazilatlarini shakllantiradi: halollik; tartib; intizom;

mehnatsevarlik; o‘zaro yordam.

IJODKORLIK (KREATIVLIK) VA MEHNAT

Ijodiy mehnat bola tasavvuri va kreativ fikrlashini kuchaytiradi: rasm chizish; qurish-yasash; loy ishlari; o'yinchoq yasash.

PSIXOLOGIK XAVFSIZ MEHNAT MUHITI

Bolaning ruhiy salomatligi uchun:

mehnat yoshga mos bo'lishi;

haddan ortiq yuklama bo'lmasligi;

zo'ravonliksiz o'rgatilishi;

qo'llab-quvvatlash berilishi zarur.

XULOSA: Mehnat faoliyati bola ruhiy rivojining ajralmas qismi bo'lib, uning: shaxsiy kamoloti; intellektual o'sishi; emotsional barqarorligi; ijtimoiylashuvi; axloqiy tarbiyasi; kasbiy yo'nalishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. To'g'ri tashkil etilgan mehnat tarbiyasi bolaning kelajakda mustaqil, mas'uliyatli, irodali va maqsadli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy L.S. "Psixologiya razvitiya rebenka."
2. Leontev A.N. "Faoliyat, ong va shaxs."
3. Piaje J. "Bolalar tafakkuri nazariyalari."
4. Erikson E. "Shaxs rivojlanish bosqichlari."
5. G'oziev E. "Psixologiya asoslari."
6. Qodirova F. "Maktabgacha pedagogika."
7. Montessori M. "Bola sirli dunyosi."
8. Abdullayev A. "Zamonaviy ta'limda mehnat tarbiyasi."